

**Leiderschap is verantwoordelijkheid nemen
Wijsheid uit Hebreeuws syntax**

Stef Schagen
(M.Div)

A. Verantwoordelijk nemen of de schuld verleggen

Soms kom je in de woordvolgorde van de grondtekst iets bijzonders tegen dat om aandacht en overdenking vraagt. Genesis 3:11-13 is zo'n geval.

Dit staat er in het Hebreeuws.

וַיֹּאמֶר מִי הַגִּיד לְךָ כִּי עִירַם אֶתָּה הַמּוֹהֵעַן אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לְבִלְתִּי אֲכָל־מִמֶּנּוּ אֶבְלֹתַי:
וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הִוא נָתְנָה־לִּי מִן־הָעֵץ וְאָכַל:
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לְאִשָּׁה מַה־זֹּאת עָשִׂית וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הִנְחִישׁ הַשַּׂיָּאֲנִי וְאָכַל:

Roep van God

God had gezegd dat Adam en Eva niet moesten eten van de boom van de kennis van goed en kwaad. Maar de slang was slim en kwam subtiel bij Eva langs. Hij verleidt haar om naar de boom te kijken, waarna het aantrekkelijke ervan haar in beslag nam, haar betoverde zo'n beetje. Daarna at zij van de boom de vrucht, en zij gaf ook haar man, Adam die bij haar was. De duivel dacht: Als ik de relatie van de mens met God kan verstoren, door de mens bij God vandaan te halen, onafhankelijk van Hem te maken, dan kan ik Gods plan saboteren of helemaal torpederen, en anders in ieder geval frustreren. Het leek te lukken toen hij Adam en Eva won voor zijn list. Sindsdien heeft Lucifer, de oude slang, de draak uit het bijbelboek Openbaring, de morgenster uit Jesaja 14, steeds geprobeerd de mens voor zich te winnen, bij God weg te houden of krijgen om zo zelf aanspraak op Gods Troon en de aanbidding die voor God is bestemd, te maken.

Daarna raakten ook alle andere relaties verstoord: Van Adam en Eva zelf (huwelijk), in hun gezin (Gen.4), onder de volkeren (Gen.6-11), tussen mensen en dieren en schepping. Relatieproblemen zijn sindsdien de grootste problemen die wij hebben vanwege ons zondeprobleem van binnen.

Maar nadat het misging zocht God de mens op in de Hof waar hij hem had gesteld. In de avondkoelte roept God om Adam die zich had verstopt uit schaamte en angst: "Waar ben je?!" Die roep van God is daarna het bonzend hart van de bijbel van kaft tot kaft, wanneer wij God telkens horen roepen om de nabijheid van mensen, en Zijn hoop dat zij naar Hem terugkeren, voor altijd bij Hem blijven en niet van Hem weglopen of zich voor Hem verstoppen.

Hebreeuwse woordvolgorde

Dan komt Adam tevoorschijn en wordt wat er mis is gegaan uitgepraat: "Heb je soms van de boom gegeten waarvan Ik gezegd had dat je daar niet van moest eten?", vraagt God (3:11). En dan komt het: "Nou", zegt Adam, "de vrouw die U mij gegeven hebt, die heeft mij van de boom gegeven en toen heb ik gegeten" (3:12).

De Hebreeuwse woordvolgorde hier spreekt boekdelen. Normaal gesproken is de woordvolgorde in een Hebreeuwse zin andersom vergeleken met wat Adam zegt: Eerst het werkwoord, dan het onderwerp en dan het lijdend of meewerkend voorwerp. Maar in

Genesis 3 zegt Adam het anders. Hij zegt niet: “U gaf mij de vrouw”, maar “de vrouw die U mij gegeven hebt... en toen heb ik gegeten”. In het Hebreeuws staat er dit:

וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי

“En hij zei, de mens/Adam, de vrouw die U gegeven hebt met mij...”

Blameshifting

Door de vrouw voorop te plaatsen in zijn antwoord, wijst Adam allereerst met zijn vinger naar de vrouw en naar God. De schrijver van de tekst, Mozes, wijst door het in deze woordvolgorde te pennen de lezer daarop. Hij wil een punt maken en de aandacht op iets vestigen door het zo neer te zetten.

Adam legt de schuld bij zijn vrouw neer, en bij God Zelf. Hij maakte zichzelf eerder de dupe van het gebeuren, haast slachtoffer, dan dat hij zijn roeping volgt en verantwoordelijkheid neemt. Adam verlegde de verantwoordelijkheid naar zijn vrouw en naar God in plaats van zelf verantwoordelijkheid te nemen over de situatie, wat zijn roeping van God was in Genesis 1:26-28. Adam zei eigenlijk: U hebt Mij een verkeerde vrouw gegeven. En: Bent U eigenlijk Zelf wel oké?

Daarna doet de vrouw precies hetzelfde als Adam: zij legt de schuld bij de slang neer, wanneer zij in vers 13 God antwoordt: “De slang heeft mij verleid”. Opnieuw komt het woord “de slang”, “ha nagash”, voorop in de zin, en door dat te doen wordt er opnieuw nadruk gelegd door de schrijver van het verhaal: ook de vrouw nam geen verantwoordelijkheid voor haar fout, haar zonde.

וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הַנָּחַשׁ הִשְׁיֵאֵנִי

“En zij zei, de vrouw, de slang, hij heeft mij verleid”.

Verantwoordelijkheid nemen

Veel mensen, ook christenen, verleggen de schuld of verschuilen zich achter een ander of een oorzaak of een situatie. Maar de rechtvaardigen nemen verantwoordelijkheid. Waar was Adam toen zijn Eva naar de boom keek? Waarom heeft hij haar toen niet beschermd? Waarom heeft hij haar niet tegengehouden? Hij was toch haar hoofd? De vrouw was toch uit hem gemaakt? Waar was Adam toen het misging? En anders, nadat het mis was gegaan: Had hij God niet op kunnen wachten bij de boom en zeggen: *Ik* heb Uw opdracht verknald, in plaats van te zeggen dat de vrouw dat had gedaan en hij daarin gevolgd was. Zonde doet mensen zichzelf als slachtoffer zien, de dupe. Het maakt mensen staart in plaats van kop (Deut.28:13).

Hierin zit voor de lezer die naar God luistert een belangrijke les: Leiderschap is verantwoordelijkheid nemen. En man-zijn is dat ook. Ook al is het misgegaan, bij God is genoeg genade voor wie dat doen. Hij komt je tegemoet. Misschien hebben wij in de geschiedenis in de onderdrukking van vrouwen in plaats van hen te beschermen, de oude Adam volop aan het werk gezien, met alle schade van dien. Als de wereld nou toch eens vol

mannen zou zitten die vrouwen beschermen en bekrachtigen, hoe anders zou de wereld eruitzien?! Dan zijn er geen blijf-van-mijn-lijf huizen meer en geen abortusklinieken.

De rest van de bijbel is het verhaal van mensen die verantwoordelijkheid nemen – de rechtvaardigen, de wijzen, die met het spreken van God rekening houden – en wie het niet doen – goddelozen en dwazen, die doen wat zij zelf goed achten.

Hoop: de laatste Adam

Ondanks dat het mis is gegaan, is God met Zijn plan niet gestopt. God heeft een backup-plan, iets beter: Er kwam een nieuwe Adam, zei Paulus, die het goed deed en die de verantwoordelijkheid nam voor de ontstane situatie, de wereld, die de 1^e Adam verzaakte. Deze Adam was uit de hemel, de eerste uit de aarde. Deze Adam was zonder zonde, de eerste niet. Deze Adam begint opnieuw, waar de eerste eindigt leeft Hij eeuwig. Hij is de laatste Adam, maar de tweede mens, en begint een heel nieuw geestelijk geslacht. De eerste Adam werd een levende ziel, de laatste een levendmakende geest (1 Cor.15:45-49). De vraag is: Ben je uit Hem geboren, van Zijn geslacht (Joh.3:6-8)?

De Laatste Adam kwam, Jezus, en Hij nam de verantwoordelijkheid die de 1e Adam niet nam. Dat niet alleen, Hij nam ook de schuld van de 1^e Adam tot en met de laatste door aan het Kruis te gaan en allen te verzoenen die Hem aannemen. Wat een Adam! Hij is de Adam bij wie je terecht kunt, en die je kunt vertrouwen. Hij is een echte Leider (Heb.12).

B. De tsadiqim (de rechtvaardigen)

Het Adam-effect

Vanaf Genesis 3 kun je vervolgens de bijbel lezen met de bril op van het Adam-effect: Wie namen er verantwoordelijkheid, ondanks fouten, en wie deden dat niet en legden de schuld bij een ander neer?

Integriteit begint bij het nemen van verantwoordelijkheid. Job was bijvoorbeeld oprecht, en de tekst laat zien dat hij leiderschap toonde door verantwoordelijkheid te nemen over zijn gezin.

Het verhaal van de rechtvaardigen en onrechtvaardigen, godvrezenden en goddelozen, gehoorzamen en ongehoorzamen, of, in de termen van de wijsheidsliteratuur van de Schrift, de wijzen en de dwazen, is dan een thema om de bijbel mee door te lopen. Wie hielden rekening met het spreken van God en wie deden dat niet? Wat deden zij waarom zij waren wie zij waren, rechtvaardig of onrechtvaardig? En waarom werden zij wie zij werden en bleven zij niet waar zij waren? Let op hun karaktereigenschappen en kenmerken en put er wijsheid en moed uit voor jezelf, zegt de tekst je eigenlijk steeds opnieuw. De schrijvers vertellen je hun verhaal en pennen je een boodschap tussendoor: Wie wil je zelf zijn? Als wie wil je worden? Let op het einde van hun wandel en volg hun voorbeeld na (Heb.13:7). Zij zijn een voorbeeld voor ons, schreef de schrijver van de Hebrëenbrief (Heb.11:39).

Zevenmaal daags loof hij U

Wanneer de Psalmist zegt: “Zevenmaal daags loof ik U vanwege Uw rechtvaardige verordeningen” (Psalm 119:164) of “Ik ben als een leren zak in de rook, maar Uw verordeningen ben ik niet vergeten” (Psalm 119:83), dan gaat dat over een rechtvaardige die heel zijn leven en lust (zevenmaal is symbool voor compleet) in God heeft en Zijn spreken, en niet opgeeft ondanks moeiten. “Talrijk zijn de rampen van de rechtvaardige, maar uit die alle redt hem de Here. Deze ellendige riep en de Here hoorde” (Psalm 34:20). Job is een mooi voorbeeld. Niemand is zo oprecht, godvrezend en wijkende van het kwaad als Mijn knecht Job, zei God meerdere keren tegen de satan (Job 1-2). Toch leed hij verschrikkelijk.

De rampspoed van de rechtvaardige heeft overigens ook een tegenhanger: de voorspoed van de goddelozen. Daarom pende Asaf in Psalm 73: “Bijna was ik uitgegleden toen ik de voorspoed van de goddelozen zag”. Asaf dacht bij zichzelf: Waarom doe ik dit allemaal? Kijk hen! Zij, de goddelozen, hebben het goed! Ik zit hier in de ellende! Maar toen lette ik op hun einde (73:17-20, 27). En daarna: “Nee, ik blijf bij U. Ondanks dat ik bitter was en ik het niet begreep, U bent de enige die ik heb... alles wat ik heb... Het is mij goed dichtbij God te zijn” (73:21-28).

Zevenmaal valt hij

Daarbij gaat het niet om wie fouten maakten, dat deed iedereen behalve Jezus, maar hoe zij ermee omgingen, erop reageerden. Namen zij er verantwoordelijkheid over zoals David na zijn misstap met Bathseba (2 Samuel 12)? Of legde degene de schuld bij anderen zoals Saul na zijn mislukking in 1 Samuel 15? “De rechtvaardige valt zevenmaal maar hij staat weer op” (Spreuken 24:16). Met andere woorden: zijn falen is compleet (7x), telkens struikelt en valt hij, maar hij blijft niet liggen. Hij staat weer op! Het gaat niet om dat je valt, maar of je weer opstaat. Wie struikelt en blijft liggen komt nooit over de finish. Maar wie valt en weer opstaat en opnieuw begint te rennen krijgt het goud (Heb.12). De tekst moedigt ons aan niet te blijven liggen maar om weer overeind te komen, nieuwe keuzes te maken en weer achter Jezus aan te gaan.

Uiteindelijk “zullen de rechtvaardigen stralen als de zon in het Koninkrijk van hun Vader bij de Opstanding van de doden, in de nieuwe werkelijkheid” (Matt.13:43). Die breekt aan wanneer zij verlost zijn van hun oude lichaam dat nog met zonde worstelt. Dan is hun zoonschap compleet (Rom.8:23), waar ook de hele schepping op wacht (Rom.8:20-21).

Het Kaïn-effect

Het verhaal van de rechtvaardigen en onrechtvaardigen begint met Adam in Genesis 3, maar gaat vervolgens verder met dat van Kaïn en Abel in Genesis 4. Abel had iets met God, Kaïn niet. Kaïn bracht zijn broer Abel om. Dat legt het patroon neer voor de rest van de bijbel: de godvrezenden, de oprechten, wie iets met God hebben, wie met God rekening hielden, hebben altijd geleden onder de goddelozen, die kwaad deden. Dat is het verhaal van Israël en de natiën (“Izaäk” en “Ismaël”, de Amalekieten, Edomieten (uit Esau), en andere), van Jozef en zijn broers, van Job en zijn vrienden die hem van alles verweten, van David en Saul, van de apostelen/gemeente en de overheden, van Jezus en Lucifer, van Jezus en mensen.

Je zou de bijbel dan ook kunnen lezen met niet alleen de bril op van het Adam-effect (wie namen er verantwoordelijkheid?) maar ook met de bril op van Kaïn-effect of anders Abel-effect (wie leed onder wie?).

Het verhaal van de bijbel plaatst mensen in contrast om een punt te maken en je uit te dagen om de goede keuzes te maken en je leven aan God te besteden.

Daarna lezen wij van Henoeh die met God wandelde (Genesis 5) en zijn kleinzoon Noach die een rechtvaardig man onder zijn tijdgenoten was (Genesis 6): Ieders hart was geneigd tot het kwaad maar dat van Noach niet (Gen.6:5, 23). De mens had de wereld met geweldenarij gevuld, staat er (Gen.6:13). Maar in Noachs ark was er ontkoming en begon God opnieuw (Genesis 7-10).

Welke mensen dienden God in de tijd tot aan Openbaring 22? Let op het contrast tussen Saul en David, tussen Israël en de naties, tussen Job en zijn vrienden, tussen de apostelen en religieuze leiders, enz. De ultieme Rechtvaardige was Jezus, die Gods Wet volledig gehoorzaamde (Matt.5:17-18), smetteloos was (Heb.7:26-28).

Psalm 1

De Psalmen openen met dit thema van de godvrezenden en goddelozen.

“Welzalig de man die niet wandelt in de raad van de goddelozen, die niet staat op de weg van de zondaars, die niet zit op de zetel van de spotters, maar die zijn vreugde vindt in de wet van de Here en Zijn wet dag en nacht overdenkt.

Want hij zal zijn als een boom, geplant aan waterbeken, die zijn vrucht geeft op zijn tijd, waarvan het blad niet afvalt; al wat hij doet, zal goed gelukken.

Maar zo zijn de goddelozen niet: die zijn juist als het kaf, dat de wind wegblaast. Daarom blijven de goddelozen niet staande in het gericht, de zondaars niet in de gemeenschap van de rechtvaardigen.

Want de Here kent de weg van de rechtvaardigen, maar de weg van de goddelozen zal vergaan”.

Slot

Er klinkt een uitdaging en uitnodiging van de Psalmist om je vast te houden aan God en niet los te laten. Het is ook een waarschuwing: Kom weg bij de verkeerde bronnen, klinkt er 3x in zijn allereerste vers, vers 1, en wordt een boom met vrucht; wie niet met God gaan zullen zijn als kaf dat de wind verstrooit.

Ben je op weg met God? Ben je zo'n rechtvaardige, een godvrezende die heel zijn leven besteedt aan Gods boezem? Ben je misschien gevallen? De uitnodiging ligt er om weer op te staan.